

Które zawody poważamy?

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 23 stycznia 2019 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W jednym z naszych ostatnich sondaży¹ po sześciolietniej przerwie powróciliśmy do problematyki prestiżu zawodów. Pytaliśmy, jakim poważaniem darzą badani poszczególne zawody i funkcje. Kwestie te badamy od wielu lat, dzięki czemu możemy śledzić, jakie zmiany dokonują się w społecznym odbiorze poszczególnych profesji.

HIERARCHIA POWAŻANIA ZAWODÓW

Ranking zawodów cieszących się największym społecznym uznaniem otwiera strażak (94% deklaracji dużego poważania społecznego), a na drugim miejscu znajduje się pielęgniarka (89% deklaracji dużego szacunku). Oba te zawody cechuje wysoka użyteczność społeczna, oba też związane są bezpośrednio z niesieniem pomocy innym. Warto zaznaczyć, że stosunek do tych profesji jest dosyć słabo zróżnicowany społecznie i cieszą się one ogromnym uznaniem respondentów zarówno młodszych, jak i starszych, lepiej i gorzej wykształconych, znajdujących się w dobrej i złej sytuacji materialnej.

Kolejne trzy – bardzo zbliżone – pozycje zajmują zawody o bardzo odmiennej specyfice. Są to z jednej strony – robotnik wykwalifikowany i górnik (po 84% deklaracji), a z drugiej – profesor uniwersytetu (83%). O ile jednak z większym uznaniem o dwóch pierwszych profesjach (o robotniku i górniku) wypowiadają się badani gorzej wykształceni, o tyle z większym szacunkiem do pracy naukowej podchodzą badani lepiej wykształceni, w szczególności zaś absolwenci wyższych uczelni. Warto podkreślić, że wśród absolwentów wyższych uczelni profesor uniwersytetu (90% deklaracji dużego poważania) pod względem poważania wyprzedza zarówno robotnika wykwalifikowanego (81%), jak i górnika (80%), sytuując się na bardzo zbliżonej pozycji do pielęgniarki (91%) i nieco niżej niż strażak (94%).

Na dalszych wysokich pozycjach w rankingu prestiżu zawodów sytuują się trzy profesje inteligenckie: lekarz, nauczyciel oraz inżynier pracujący w fabryce (76–80% deklaracji dużego poważania). Te trzy zawody cieszą się ponadprzeciętnym poważaniem wśród mieszkańców największych miast,

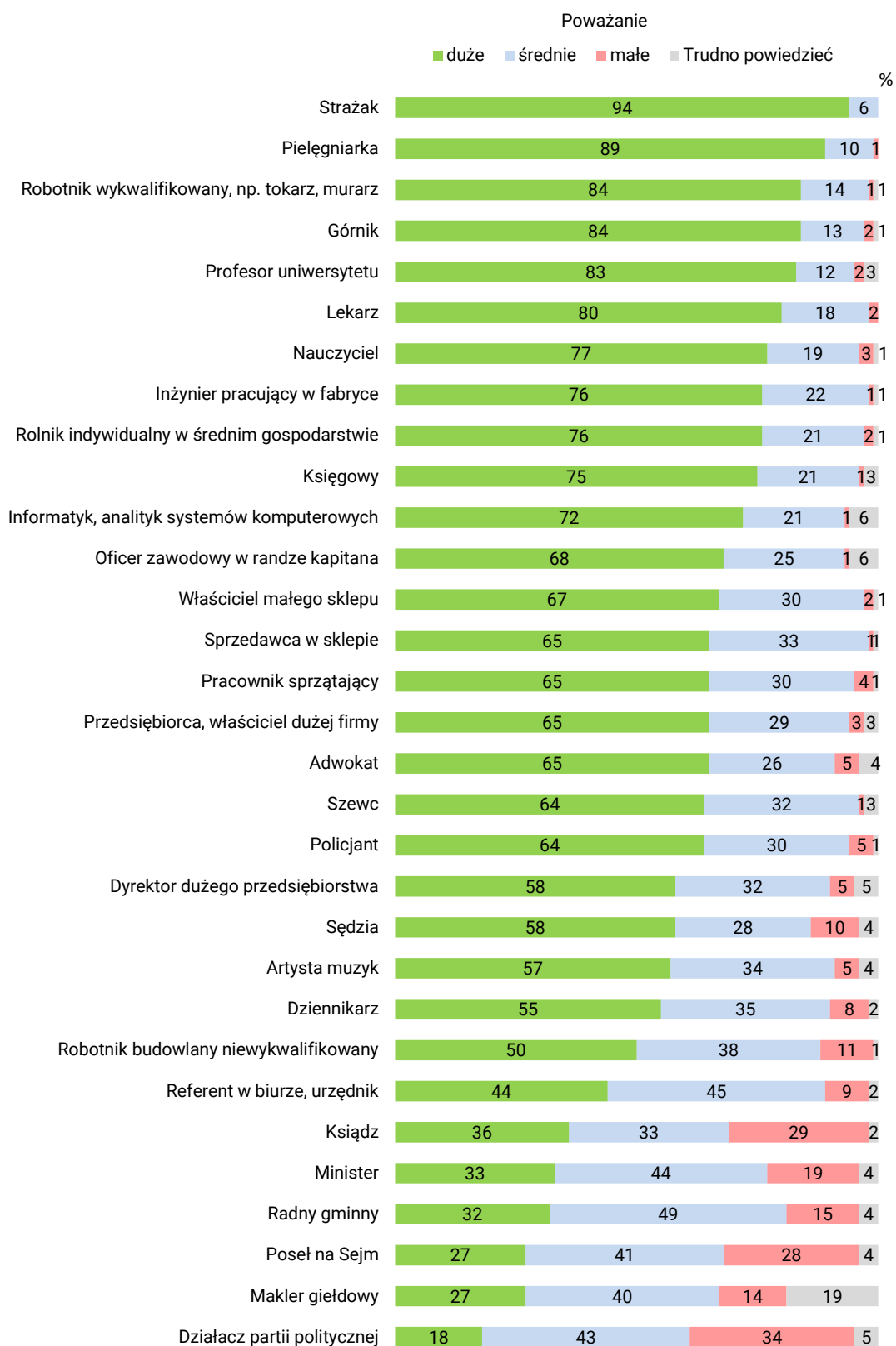
¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (353) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich wspomaganých komputerowo (CAPI) w dniach 3–10 października 2019 roku na liczącej 965 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

dodatkowo praca inżyniera w fabryce jest bardziej doceniana przez lepiej wykształconych respondentów. Warto podkreślić, że już kolejny raz w postrzeganej hierarchii zawodów robotnik wykwalifikowany lokuje się wyżej niż inżynier pracujący w fabryce, a pielęgniarka wyżej niż lekarz. Jak się wydaje, status społeczno-ekonomiczny czy czas edukacji odgrywają w tym przypadku mniejszą rolę niż inne czynniki. Pielęgniarka sytuuje się w hierarchii wyżej niż lekarz być może dlatego, że jest bliżej pacjentów, jej praca nie budzi żadnych kontrowersji, a być może duże uznanie społeczne jest wyrazem docenienia podejmowania się odpowiedzialnej, a niezbyt dobrze wynagradzanej pracy. Zdecydowana większość badanych dużym poważaniem darzy rolnika indywidualnego w średnim gospodarstwie (76%), księgowego (75%) oraz informatyka, analityka systemów komputerowych (72%). Warto zaznaczyć, że postrzeganie pracy rolnika jest dosyć silnie zróżnicowane społecznie ze względu na miejsce zamieszkania. W największym stopniu pracę tę cenią mieszkańcy wsi (83% deklaracji dużego poważania), a wraz ze wzrostem wielkości miejsca zamieszkania uznanie dla tej pracy maleje.

Dużym uznaniem mniej więcej dwóch trzecich badanych cieszy się spora grupa zawodów o bardzo odmiennej specyfice - począwszy od oficera zawodowego w randze kapitana (68%), właściciela małego sklepu (67%), przez sprzedawcę w sklepie, pracownika sprzątającego, przedsiębiorcę, właściciela dużej firmy, aż po adwokata (po 65%), szewca i policjanta (po 64%).

Co najmniej połowa ankietowanych dużym szacunkiem darzy takie profesje jak: dyrektor dużego przedsiębiorstwa (58%), sędzia (58%), artysta muzyk (57%), dziennikarz (55%) oraz robotnik budowlany niewykwalifikowany (50%). Zauważyć można, że dyrektor dużego przedsiębiorstwa, artysta muzyk oraz sędzia bardziej poważani są przez absolwentów wyższych uczelni, z kolei uznanie dla pracy dziennikarza i robotnika niewykwalifikowanego maleje wraz ze wzrostem wykształcenia. Dodatkowo w przypadku pracy sędziego istotną rolę odgrywają poglądy polityczne. Osoby o prawicowych poglądach politycznych mają bardziej krytyczne nastawienie wobec tej profesji.

RYS. 1. Hierarchia zawodów według poważania społecznego

Wszystkie wymienione dotąd zawody najczęściej darzone są dużym poważaniem społecznym. Natomiast dwa kolejne – referent w biurze oraz ksiądz – porównywalnie często darzone są dużym co średnim szacunkiem (odsetki odpowiednio: 44% wobec 45% oraz 36% wobec 33%), przy czym wobec księdza zdecydowanie częściej niż wobec referenta deklarowane jest małe poważanie (odsetki odpowiednio: 29% wobec 9%). Zaznaczyć należy, że postrzeganie pracy księdza jest najsilniej zróżnicowane społecznie spośród wszystkich uwzględnionych w sondażu profesji, a kluczowe znaczenie odgrywa tu poziom religijności (mierzony częstością udziału w praktykach religijnych). Wraz ze wzrostem poziomu religijności rośnie poważanie dla tej pracy.

TABELA 1

Udział w praktykach religijnych	Czy księdza darzy Pan(i) poważaniem:			
	dużym	średnim	małym	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Kilka razy w tygodniu	90	6	4	0
Raz w tygodniu	53	33	11	2
1-2 razy w miesiącu	28	45	25	2
Kilka razy w roku	17	41	41	1
W ogóle nie uczestniczy	16	14	67	4

Pozostałe profesje uwzględnione w sondażu – obejmujące zawody i funkcje związane ze sprawowaniem władzy oraz maklera giełdowego – częściej darzone są średnim niż dużym bądź małym szacunkiem. Co trzeci badany z uznaniem wypowiada się o pracy ministra (33% deklaracji dużego uznania) oraz radnego gminnego (32%), a mniej więcej co czwarty – o pracy posła (27%) i maklera giełdowego (27%). Ranking prestiżu zawodów, podobnie jak w ubiegłych latach, zamyka działacz partii politycznej, którego dużym szacunkiem darzy 18% respondentów. Zauważyć można, że funkcje związane ze sprawowaniem władzy, takie jak minister, poseł na Sejm, radny gminny, działacz partii politycznej, darzone są większym szacunkiem przez badanych gorzej wykształconych, mieszkających w mniejszych miejscowościach, a w szczególności na wsi.

ZMIANY W POWAŻANIU ZAWODÓW

W ciągu ostatnich sześciu lat nastąpiły dosyć wyraźne zmiany w deklarowanym poważaniu poszczególnych profesji. Można zaobserwować ogólną tendencję związaną z zauważalnym wzrostem poważania wielu uwzględnionych w badaniu zawodów, zwłaszcza tych darzonych dużym i przeciętnym szacunkiem. Z kolei kilka zawodów, które cieszą się mniejszym uznaniem, straciły na poważaniu.

Zawody z obecnej ścisłej czołówki, najbardziej poważane – strażak i pielęgniarka – zyskały na prestiżu o odpowiednio 7 i 11 punktów procentowych (wzrost deklarowanego dużego poważania).

TABELA 2

Ranga zawodów	Poważanie																							
	duże						średnie						małe						Trudno powiedzieć					
	II '95	VI '96	I '99	XI '08	VIII '13	IX '19	II '95	VI '96	I '99	XI '08	VIII '13	IX '19	II '95	VI '96	I '99	XI '08	VIII '13	IX '19	II '95	VI '96	I '99	XI '08	VIII '13	IX '19
	w procentach																							
Strażak	-	-	-	84	87	94	-	-	-	14	11	6	-	-	-	0	1	0	-	-	-	2	1	0
Pielęgniarka	-	-	57	77	78	89	-	-	35	20	20	10	-	-	7	2	1	1	-	-	1	1	1	0
Robotnik wykwalifikowany	41	48	41	69	81	84	46	43	43	25	16	14	10	7	13	4	3	1	3	2	3	2	1	1
Górnik	70	74	57	78	80	84	25	22	31	17	17	13	3	4	9	5	2	2	2	1	2	0	1	1
Profesor uniwersytetu	84	82	84	84	82	83	12	15	11	11	13	12	2	1	1	1	2	2	3	2	4	4	3	3
Lekarz	79	77	75	73	71	80	18	17	20	21	21	18	2	5	4	4	7	2	1	1	1	2	1	0
Nauczyciel	73	71	70	70	74	77	23	26	26	26	23	19	3	3	3	2	2	3	1	1	1	2	1	1
Inżynier pracujący w fabryce	59	57	55	71	78	76	36	37	38	23	19	22	3	4	4	2	1	1	2	2	3	4	2	1
Rolnik indywidualny na średnim gospodarstwie	47	52	36	61	69	76	40	37	45	31	26	21	11	9	17	5	4	2	1	2	2	3	1	1
Księgowy	-	-	-	64	63	75	-	-	-	29	31	21	-	-	-	0	2	1	-	-	-	7	4	3
Informatyk, analityk systemów komputerowych*	-	-	-	61	61	72	-	-	-	29	31	21	-	-	-	2	3	1	-	-	-	8	5	6
Oficer zawodowy w randze kapitana	57	52	50	63	63	68	34	38	38	29	29	25	6	5	7	3	3	1	3	1	5	5	5	6
Właściciel małego sklepu	23	28	26	48	58	67	56	56	57	44	36	30	17	15	15	5	3	2	3	2	2	3	2	1
Sprzedawca w sklepie	-	-	-	45	53	65	-	-	-	47	40	33	-	-	-	5	7	1	-	-	-	3	0	1
Pracownik sprzątający**	-	-	-	47	57	65	-	-	-	41	33	30	-	-	-	10	9	4	-	-	-	2	1	1
Przedsiębiorca, właściciel dużej firmy	45	39	48	54	61	65	41	47	39	34	31	29	11	10	9	7	6	3	4	4	5	5	2	3
Adwokat	-	-	-	60	63	65	-	-	-	27	27	26	-	-	-	8	7	5	-	-	-	5	3	4
Policjant	50	46	48	53	53	64	38	40	40	34	36	30	10	12	11	11	10	5	2	2	2	2	1	1
Dyrektor dużego przedsiębiorstwa	53	47	54	58	58	58	38	43	33	33	33	32	6	7	8	5	6	5	3	4	4	5	3	5
Sędzia	69	65	66	62	60	58	21	24	22	25	26	28	6	8	8	8	11	10	4	4	3	5	3	4
Dziennikarz	60	55	47	54	50	55	32	35	40	36	40	35	5	7	8	7	8	8	3	3	5	3	2	2

TABELA 2 (cd.)

Ranga zawodów	Poważanie																							
	duże						średnie						małe						Trudno powiedzieć					
	II '95	VI '96	I '99	XI '08	VIII '13	IX '19	II '95	VI '96	I '99	XI '08	VIII '13	IX '19	II '95	VI '96	I '99	XI '08	VIII '13	IX '19	II '95	VI '96	I '99	XI '08	VIII '13	IX '19
	w procentach																							
Robotnik budowlany niewykwalifikowany	23	25	24	40	49	50	41	42	39	36	35	38	34	30	35	22	15	11	3	3	2	2	1	1
Referent w biurze, urzędnik	22	26	28	44	44	44	55	52	51	42	43	45	20	18	18	10	10	9	3	4	3	4	3	2
Ksiądz	42	41	41	42	41	36	35	36	35	35	35	33	21	20	22	18	21	29	2	3	2	5	3	2
Minister	49	40	43	36	37	33	38	42	39	39	41	44	21	20	15	20	18	19	2	3	4	5	4	4
Radny gminny	-	-	30	31	33	32	-	-	47	43	45	49	-	-	17	20	18	15	-	-	6	6	4	4
Posel na Sejm	45	34	42	24	32	27	35	35	33	35	39	41	16	27	21	36	24	28	4	5	4	5	5	4
Makler giełdowy	26	29	33	38	36	27	43	42	40	34	38	40	17	15	13	13	15	14	14	14	14	16	11	19
Działacz partii politycznej	21	18	20	19	20	18	43	48	46	35	42	43	31	29	28	40	32	34	5	5	7	6	6	5

* Wcześniej: informatyk, analityk komputerowy

** Wcześniej: sprzątaczką

Również wyraźnie częściej darzone są szacunkiem takie profesje jak: sprzedawca w sklepie (wzrost dużego szacunku o 12 punktów), księgowy (wzrost o 12 punktów), informatyk (wzrost deklaracji o 11 punktów), policjant (wzrost o 11 punktów), lekarz (wzrost o 9 punktów), właściciel małego sklepu (wzrost o 9 punktów), pracownik sprzątający (wzrost o 8 punktów), rolnik indywidualny na średnim gospodarstwie (wzrost o 7 punktów), dziennikarz (wzrost o 5 punktów).

Z kolei spadek prestiżu odnotowujemy w przypadku takich profesji jak: makler giełdowy (spadek deklaracji dużego poważania o 9 punktów), ksiądz (spadek o 5 punktów), poseł na Sejm (spadek o 5 punktów), minister (spadek o 4 punkty) oraz niewielki w przypadku działacza partii politycznej (o 2 punkty). Warto zaznaczyć, że obniżenie prestiżu księdza koresponduje ze spadkiem odsetka zadowolonych z funkcjonowania Kościoła w Polsce².

Dynamikę zmian poważania zawodów dobrze przedstawia tabela 3, w której ich postrzeganie wyrażono za pomocą średnich znormalizowanych. Biorąc pod uwagę dłuższą perspektywę i porównując uzyskane rezultaty z tymi z końca lat osiemdziesiątych, można zauważyć, że obecnie bardziej doceniamy zawód robotnika – zarówno niewykwalifikowanego (wzrost wartości średniej o 19 punktów), jak i wykwalifikowanego (wzrost o 15 punktów), referenta w biurze (wzrost o 15 punktów), właściciela małego sklepu (wzrost o 15 punktów) oraz rolnika indywidualnego na średnim gospodarstwie (wzrost o 10 punktów). Patrząc z tej perspektywy, można powiedzieć, że trochę większym uznaniem cieszą się: oficer zawodowy w randze kapitana (wzrost o 8 punktów) oraz inżynier pracujący w fabryce (wzrost o 6 punktów). Zaznaczyć należy, że w przypadku dużej części tych zawodów największe wzrosty prestiżu odnotowaliśmy nie w latach dziewięćdziesiątych, ale w ciągu ostatnich dwóch dekad.

Z kolei największe spadki prestiżu w porównaniu z końcem okresu PRL rejestrujemy w przypadku: ministra (spadek średniej o 24 punkty), księdza (spadek o 18 punktów), dyrektora dużego przedsiębiorstwa (spadek o 12 punktów). W stosunku do lat osiemdziesiątych niewielkie spadki odnotowujemy również w przypadku takich zawodów jak: profesor uniwersytetu (spadek o 7 punktów), dziennikarz (również spadek o 7 punktów), lekarz (spadek o 5 punktów) oraz nauczyciel (spadek o 4 punkty). Jeśli chodzi o największe spadki uznania, to miały one miejsce głównie w latach dziewięćdziesiątych. W ostatnich latach odnotowujemy natomiast niewielki wzrost uznania dla pracy lekarza, nauczyciela oraz dziennikarza.

Analizując zmiany, jakie zaszły w deklarowanym poważaniu poszczególnych zawodów w ciągu ostatnich trzech dekad, zauważyć można, że na prestiżu zyskały profesje usytuowane niegdyś relatywnie nisko w hierarchii, straciły zaś zawody niegdyś bardziej poważane.

² Zob. komunikat CBOS „Oceny działalności instytucji publicznych i mediów”, wrzesień 2019 (oprac. M. Feliksiak).

TABELA 3

Zawody i funkcje	Znormalizowane średnie ocen prestiżu zawodów w badaniach ogólnopolskich*							
	1975	1987	1995	1996	1999	2008	2013	2019
Strażak	-	-	-	-	-	80	81	88
Górnik	72	83	72	74	66	77	77	81
Pielęgniarka	-	-	-	-	65	75	75	81
Profesor uniwersytetu	90	87	80	79	81	81	78	80
Robotnik wykwalifikowany, np. tokarz, murarz	65	64	60	63	58	72	76	79
Lekarz	86	82	75	74	73	74	72	77
Rolnik indywidualny na średnim gospodarstwie	51	66	61	63	56	69	71	76
Inżynier pracujący w fabryce	72	69	66	65	65	72	74	75
Nauczyciel	77	79	72	72	71	73	73	75
Informatyk, analityk systemów komputerowych**	-	-	-	-	-	70	69	74
Księgowy	-	-	-	-	-	70	69	74
Oficer zawodowy w randze kapitana	65	65	66	64	63	69	70	73
Pracownik sprzątający***	-	-	-	-	-	62	65	71
Adwokat	-	-	-	-	-	67	68	70
Właściciel małego sklepu	45	55	52	54	53	63	67	70
Przedsiębiorca, właściciel dużej firmy	-	-	60	58	62	65	67	70
Sprzedawca w sklepie	-	-	-	-	-	63	65	70
Szewc	-	-	-	-	-	-	-	70
Policjant	-	-	62	60	61	63	63	69
Dyrektor dużego przedsiębiorstwa/fabryki	76	79	64	61	64	67	66	67
Artysta muzyk	-	-	-	-	-	-	-	67
Sędzia	-	-	71	69	70	69	67	66
Dziennikarz	71	71	67	64	61	65	63	64
Robotnik budowlany niewykwalifikowany	38	44	46	47	45	56	62	63
Referent w biurze	42	46	51	52	53	61	61	61
Makler giełdowy	-	-	53	54	56	59	57	55
Radny gminny	-	-	-	-	54	53	54	55
Minister	85	78	62	60	59	54	56	54
Ksiądz	69	69	55	56	55	58	56	51
Posel na Sejm	-	-	58	51	56	45	52	49
Działacz partii politycznej	-	-	46	45	47	42	46	44

* Normalizacja ocen prestiżu polega na tym, że ocenom poważania przypisano wartość liczbową: bardzo duże - 100, duże - 75, średnie - 50, małe - 25, bardzo małe - 0

** Wcześniej: informatyk, analityk komputerowy

*** Wcześniej: sprzątaczką

Podobnie jak sześć lat temu największym szacunkiem społecznym cieszy się strażak. Wysokie pozycje w rankingu poważania zajmują również: pielęgniarka, robotnik wykwalifikowany, górnik, profesor uniwersytetu oraz lekarz. Z kolei do najmniej cenionych należą zawody i funkcje związane ze sprawowaniem władzy - minister, radny, poseł, a ranking zamyka działacz partii politycznej. Wśród zawodów darzonych relatywnie małym uznaniem znalazł się również makler giełdowy.

W ciągu ostatnich sześciu lat nastąpiły dość wyraźne zmiany w deklarowanym poważaniu poszczególnych profesji. W dużym stopniu na uznaniu zyskały takie zawody jak: sprzedawca w sklepie, księgowy, pielęgniarka, informatyk, policjant. Natomiast spadek poważania odnotowujemy w przypadku takich profesji jak: makler giełdowy, ksiądz oraz poseł.

Zmiany w deklarowanym poważaniu zawodów wpisują się w kontynuację trendu doceniania zawodów powszechnie występujących, często opartych na pracy fizycznej, których uznanie niekoniecznie idzie w parze ze statusem społeczno-ekonomicznym. Jak się wydaje, prestiż poszczególnych zawodów w pewnej mierze kształtowany jest przez sytuację na rynku pracy – zauważalna jest tendencja do większego doceniania tzw. zawodów deficytowych.

Opracowała

Małgorzata Omyła-Rudzka